

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԶՆԱՐԱՅԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեկան 10 ֆր. և կամ 4 րբ. թղթգրմ.
Եւրոպայի և այլ տեղերի համար տարեկան 20 ֆրանգ.
Տնօրէնութիւնն ինք կը վճարէ լրագիրը զրկելու փոստի ծախքը.
Բաժնեգրիները կանխիկ կը վճարուին: Վեցամսեայ կամ եռամսեայ բաժնորդութիւններ ալ կընդունուին, առանց ունէլ յաւելման.
Բաժնեգրին վրայ: Հատով կը ծախուի ամեն տեղ 20 սանթիմ.
Նամակ և ծրար պէտք է զրկել հետեւեալ հասցէով. M. PORTOUKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ե ՏԱՐԻ ԹԻԻ 71

1890 ԱՊՐԻԼ 30

ԱՊՐԻԼ 18 (Հ. Տ.)

ՁՈՐԵՔԵԱԲԹԻ

Կը հրատարակուի Դ. և Շրթ. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւններն:
Պարտաւոր չէ վերագործունել չհրատարակուած ձեռագիրներն:
Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանթիմ կարծէ: 1 գլխագիրը 2 սանթիմ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Rue Vacon, 50)

Հ Ա Յ Ո Յ

ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՈՒԹԻՆ

==

ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

(Քաղուած Կանոնագրէն)

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» նպատակն է աշխատել վարչական բարենորոգումներ մտցունելու թիւրքահայաստանի մէջ, Հայ ժողովրդի տեղական պէտքերին համեմատ: Հայ ժողովրդի ցանկութիւնն է իրաւունք ստանալ ազատօրէն ինքզինք կառավարելու որով միայն պիտի կրնան վերնալ այն հարստահարութիւններ որոնք այսօր Հայաստանի թշուառութեան և աւերակ դառնալուն պատճառ կը լինին:

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» իւր նպատակ իրագործելու համար իւր կարողութեան չափով կը գործադրէ ամեն յարմար եղած միջոցներն, ժամանակի պահանջներին համեմատ կաշխատի ներքին ոյժ գոյացունել Ազգին մէջ իւր ազատութեան համար, հրատարակութիւններ կանէ, դիմումներ կանէ որոց որ պէտք է և նիւթագէտ ու բարոյագէտ կը քաջալերէ անոնց որոնք անձնուիրութեամբ կաշխատին հայրենիքի ազատութեան գործին:

Միութիւնը կունենայ իրեն բերան եղող լրագիր որ, բացի զանազան լուրեր տալէ իրեն լրագիր, կը հաղորդէ ընդհանրութեան ինչ որ Միութիւնը ուղէ հաղորդել, տեղեկութիւններ կուտայ Հայաստանի և տարաքանակ Հայերի գրութեան վրայ և կը ծառայէ հայրենասիրական եռանդը արծարծելու Հայերին մէջ: *

Ծանօթ. «Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» անդամակցել կամ թղթակցել ուղղութեան պէտք է գրիմեն հետեւեալ հասցէին:

M. Portoukalian
(FRANCE) Marseille

* Հայոց Հայրենասիրական Միութիւնը կը նպաստէ Արմենիա լրագրի հրատարակման:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ամեն էլ ազգասէր են. — Պանդխտութեան վնասներն են նորա միակ դարմանը. — Նամակ թխրքիսին (Կ. Պոլիս). — Վիճակագրական. — Տեղական. — Պարսից հանի կնոջ ճանապարհորդութիւնը. — Լեհացի ամառուներ. — Արդարաբեան կըտրուի գործադրութիւնը. — Ծանուցումներ. — Բանասիրական (Այն երազ չէր):

ԱՄԵՆ Է՛Լ ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՆ

Արհեստաւորք, երկրագործք, վաճառականք, աշակերտք, խմբագիրք, թղթակիցք, գիտունք, անգիտակց, հարուստք, աղքատք, մեծք, փոքունք, հեռուստք, մօտուսք, կանայք, տղամարդիկ և օրորոյի կաթնակերք. Ամեն էլ ազգասէր են:

Հաղարներով են նուիրում, թէ՛ փող, թէ՛ անձ, թէ՛ կահկարասի, թէ՛ պատիւ, թէ՛ տուն, թէ՛ բնտանիք և թէ՛ ժամանակ: Ամեն էլ ազգասէր են:

Երբ մի տեղ հաւաքուած են խօսում են, առում են, դատում են, քննում են, վճռում են, ընդունում են, յորդորում են, խրախուսում են և չարունակ մտածում են: Ամեն էլ ազգասէր են:

Բոլոր Հայերն գալու են Ամերիկայ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՅՆ ԵՐԱԶ ԶԵՐ

(Նուէր ինքնամաք հայ երիտասարդներին):

Մի տղայու երազ տեսայ այս գիշեր. Իրեն Մասիսի գագաթին կանգնած, Նայում եմ շուրջս—գերեզման դարձած. Նայում եմ ու խոր արձակում «ախեր»: Հայաստան երկիրն մոխիրով պատած, Վանքեր, քաղաքներ քարուքանդ արած, Արտերը այրած, գիւղերը դատարկ և ամենուրեք լուռ, անմարդաբնակ: Աղից ու անդից երբեմն միայն Նրեւումէին Քիւրդի հրտակներ. Դոքա գիշատիչ գազանի նման Որոնում էին—քաղցը փարատել... Դաշտը անմշակ, գութանը ընկած և հայ գիւղացին արնում շաղաղած... Նգները տարան, հեռու քըշքին, Ականջ չըգրին նոցա բառաչին... Անխոն Նանիկը կըթղանը գողում, Բակուրը էլ չէ «խնձորին» կըթում և հայ աղջիկը «տաղմարի» զանգին Չէ լըցնում կուծը սառնորակ աղբրին: Հայ երկրագործը գերանդին ուսին իր գաշտը երթալ էլ չէ ըշտապում... Նորա «հօլո» երգը քաղցրագին

կայից, Աւստրիայից, Դաղլիայից, Անգղիայից, Պալքանեան երկրներից, Պօլսից, Հնդկաստանից և Բուսառանից: Ժշմարիտ չե՞մ ասում. ամենն էլ գալու են, հաւաքուելու են և միանալու են որ մի բան անեն: Ամեն էլ ազգասէր են:

Խօսքով, բայց ոչ գործքով. խօստանալով, բայց ոչ կատարելով. լսելով, բայց ոչ զգալով. ցաւելով, բայց ոչ կարեկցելով. վճռելով, բայց ոչ գնալով. դատելով, բայց ոչ դատաւելով. քննելով, բայց ոչ մտածելով. մտածելով, բայց ոչ միարանելով. միարանելով, բայց ոչ զոհելով. ընդունելով, բայց մերժելով. խրախուսելով, բայց փախչելով. վարդաւն աւելով, չհետեւելով. դործ ասելով, փող չտալով և ազգ տանելով, անձ սիրելով: Ամեն էլ ազգասէր են:

Որը՞ այսպէս չէ, աչքս հանեցէք: Ծուարած-Աճճիբայ

ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԻՆՆ ՎՆԱՍՆԵՐԸ
ԵՒ
ՆՈՐԱ ՄԻԱԿ ԴԱՐՄԱՆԸ

Կաթողիկոս, պապարք, առաջնորդ, քահանայ, դատարար և հր-

վաղ առաւօտեան չէ օդում հընչում: Հայաստանում չէ մանուկ խաղում, երեխան չառ է Քիւրդից վախենում... Նորա «Բըզզան» հարկած կալերում երկար պտույտով էլ չէ պըտըտում... Հայաստանի մէջ չը կան մանուկներ. Թիւրքը կոտորեց դեռ օրօրօցում... Եւ չէ՛հէլ հարսի լիքը ըստինքներ Յամբուսն այժմ Թիւրքի հարկում... Հայու աղջիկը չունէ ամուսին, Հայու աղջիկը հարձ է խաներին... Իսկ երկրագընդին բոլոր ծայրերում Հայ երիտասարդն բռններ է կըրում... *

Երասիս ջուրը մըռայլ հոսանքով Գընում է թափուելու խեղդուել ծովում... Արեւը փայլուն, ոսկի ցընցողով Անրախտի ուշքը այլ չէ գըրաւում... Եւ այսպէս, գետը իր բլրը վըշտերէն Դիմումէ, կարծես, ինքնապաշտութեան... Երբեմն նորա խոթողած գէ՛մքն Յայտումէ ժպիտ խեղդարութեան... Եւ կըռնենքի մի ամբողջ երամ Թըռչումէր բարձր բարձր եթերով, Անտիբուռն երկրին մի վերջին անգամ, Ասեւ, սըղալից «հոգեոց» երգելով... *

Վանի մօտերում ծուխ էր բարձրանում... Բայց ոչ երգիքի նեղ ծըննելով... *

քաղարակագիր, ամենքն ալ պանդխտութիւնը մեր մէջէն բառնալու որեւիցէ միջոց գտնել կը ջանան և քիչ թէ չառ հայրենասիրական ոգի ունեցող գրեթէ ամեն ազգայինք այդ հրատապ խնդրով կը զբաղուին ու առնոր փնտնները կը զգան. բայց մինչեւ այժմ զայն բառնալու և ոչ մի լուրջ ձեռնարկ կայ եղած ի մեզ: Յիւրաքանչեւ երկու տարի առաջ, Պօլսոյ Կեդրոնական Ազգային Վարչութիւնը Թուրք կառավարութեան դիմումը բաւ որպէս զի Թուրքիայէն դուրս պանդխտուող ուղղ Հայոց անցագիր չը տրուի. Թուրքիոյ ներքին գործոց նախարարութիւնն ալ այդ նկատմամբ ամեն կողմ հրամանագիր ուղարկեց որ այժմ իսկ ի գործագրութեան է. բայց Թուրքիայէն պանդխտող Հայոց թիւը ոչ թէ նուազած, այլ ընդհակառակը առաւելու բաղձապատկած է: Յիւրաքանչեւ Պօլսոյ նախորդ պատերազմական Փոխանորդ Գեր. Իւթիւճեան Հայրը Կ. Պօլսոյ պանդխտարանակ խաները չըջան գալով, անդ դոմանս համոզելով և զայս ստիպելով ջանաց պանդխտները ի հայրենիս վերադարձնել. բայց դժբաժանաւոր

Դա մի ահագին հըրդե՛հ էր գիւղում— Թաւանած Քիւրդի աւազակ խմբից... Հոլմը տանում է ու հեռի հասցնում Այրւած երկսոց ծայրը կըսկծագին... Արձագանք չըկար—խաղաղ էր տիրում... Օգնութեան մի յոյս չը կայ գոհերին... *

Եւ չը կարացի դիմանալ երկար, Դեմքս ծածկեցի ափերիս միջին... —«Անրախտ հայրենիք, խո՛նալ աշխարհ, «Քեզ ո՞վ անիծեց այդքան խնամալին»... Կամենում էի գոնէ արտասուել Եւ սըղալ իմ մօր մօտէն բռնական, Բայց արտասուքը վաղուց էր հատել, Յամբուել, անվերջ ողբալով նորան... —«Աղբ միթէ՞ չըկայ էլ յոյս փըրկութեան, «Միթէ՞ կորած ե՛նք, կորած յաւիտեան...»... Զանկարծ տաղտկալից մի ծայն ներքեւից Հանեց ինձ անյոյս, խոր մըտածմունքից... *

Այրաբատ դաշտում ձգւած էր Անին— Հին հին դարերի բեկորը փառաց — Թաղանիստ Անին, մարդաշատ Անին, Այժմ քարուքանդ, խաւարով պատած Միայնակ բնակիչ աւերակներուն Բուն է մընացել արթուն պահպան... Անցորդը մօտով տարածում պահուն

ձեռնարկներ են որոշ օգուտը անըզ-
գալի է հանդէպ պանդխտութեան
ահաւորի վնասին :

Պանդխտութիւնը բառնալու միակ
միջոցն էր, այն է Հայաստանցի թուր-
քիոյ լուծէն ազատել :

Ժամանակ մը Պաւլարք եւս գուն-
գաղաւղը կը գիծէին ի պանդխտու-
թիւն . բայց թուրքիոյ լուծէն ազատ-
ուելէն ի վեր , կրնամ ըսել թէ բոլոր-
ովին պանդխտութիւնը անհետացած
է ամբողջ Պաւլարքայէն (1) , որովհետեւ
Պաւլարք ժողովուրդը , թուրքիոյ լու-
ծէն ազատուելէն ի վեր իւր ընչից տէրն
է , որովհետեւ Պաւլարք գիւղացին ա-
ռաւ պանդխտութեան գիծելու կա-
րող է գտնել իւր ապրուստը իւր
հայրենեաց մէջ , որովհետեւ պաւլարք
կառավարութիւնը արգասաբեր չեղող
տարիներն հարկ չառնէր ժողովուր-
դէն այլ կը նպաստէ նմա : Վերջուր
թուրքիոյ խայտառակ լուծը հայ գիւ-
ղացւորն վրայէն , յայնժամ պիտի
գտնէ արդեօք Մշակի մը եւս Ս. Կա-
րապետը թողած , կամ թէ՛ Վանցի մը
Վարդապետ արքէն հեռացած : Մի քա-
նի տարի առաջ դեռ եւս անմարտ
դէտն երկու պանդխտ Հայաստան-
ցիներ կը յանդիմանէին թէ ընդէր կը
թողնեն իրենց հայրենիք ու կը հե-
ռանան և երկուսն ալ վատ կը կոչէին
զիրենք : Բայց այսօր կը տեսնեմ թէ
նոյա ճշմարիտ կենդանի մարտիրոս-
ներ են : Երբեք չատեր յիշուի հայ-
րենիքէն հեռի անբարոյականացած
են , բայց դժբանակ արգասաբեր չե-
լեն : Կը ճանչնամ մի պանդխտ որ
իւր հայրենեաց մէջ իւր մի պանդխտ
ընկերոջ անդամ Քիւրտերէ բռնա-

(1) Բացի Մակեդոնացիներէն , որք
դեռ եւս թուրքիոյ լուծին տակ լինելով
Հայրենի տեղի նախանձելի դրութիւն
մը չունին :

Սարսուռ է ըզգում , լըսելով նորան :
Քիչ հեռու այնտեղ ցըրած են խաչեր ,
խաչերի սուրբում մի քանի խուցեր ,
Ուր մեր հոգեւոր , սեւազգեստ հայրեր
կ'անցնեն անխնայ ու անհոգ օրեր : ...
— « Արդ ո՞ւր ինձ գտնեմ գէթ մի ըս-
փոխանք ... »

« Տէր իմ , ո՞ւր դարձնեմ իմ ապշած աչ-
քեր ... »

« Գոնէ պարգեւի մի մը խիթարանք ,
« Մի նեցուկ , որ բեր տանեմ այս ցա-
ւեր » —

Սակայն վրձնեցի Մասիսից իջնել
եւ Հայոց այն մեծ շիրմը տեսնել ...
Ետեւ էր սիրալոյս , եփոււ էր անջուր ,
Ուր ծարուից կըրտուում անհոգ :
Ներքէն շրջիցի Անիի միջով ,
Մըտայ ամայի , չըքեղ պալատներ ...
Հայոց հին հանճարն կիսաւեր տեսնելով
Դեռ մարդուն զարմանք , հիացում կ'ազ-
գէր : ...

Հողնած կամեցայ նըստել վերջապէս
Մի մեծ տաճարի սանդուղքի վերան ,
Երբ յանկարծ մի կին երեւաց աչքիս ,
Որ դանդաղ քայլով կ'ընէր յանդիման :
Գերբնական էր դէմքը աննման ,
Սակայն արթուն ցանցով տըրտութեան ...
Մի վիշտ անխորատ ու անբուժելի
Տանջում , անհոգ , կուսին նաղելի :
Մի ձեռքով բռնած թագը Հայկազեան ,

բարեւելու համար գողցուած կինը
նոյա ձեռքէն ազատելով , ինքն եւս
իւր մայրն ու կինն ու երկու գաւակ-
կունքը թողած և ի փախուստ աճա-
պարած , տարիներով պանդխտու-
թեամբ տառապած է . նորա մայրն
ու ընտանիք եւս տարիներով նորա
կարօտ քաշելէ յետոյ , խեղճ մայրը ,
որդին իւր գրկաց մէջ սեղմելու կա-
րօտին չէր իմանալով , յարմար կը դառնէ
մի ստայոգ նամակ գրել տալ թէ որդ-
ւոյն կինն մեռած է և զուակունքն
որք մնացած , որպէս զի որդին ըս-
տիպուի ի հայրենիս գառնալ . բայց
որդին այդ գրութենէն տեղեկանա-
լով որ ինք այլի մնացած է , առանց
խղճի խայթի կ'առնանայ , որովհե-
տեւ Քիւրտերէ սենցած երկիւղին
պատճառով չէ կարող դառնալ ի
հայրենիս և այսպէս չէր թուրքեամբ
կը մեղանչէ կրկնամուսնութեամբ : Ա-
մուսնութենէն գրեթէ մի տարի յե-
տոյ , իւր հայրենակիցներ հայրենի-
քէն կուգան գտնել զինքը և նորա
կնոջ արտասուքով թըրուած նոմակն
կը բերեն իրեն . խեղճ կ'իմանայ թէ
իւր կին դեռ կ'ապրի եղբւր բայց ինչ
կարող է ընել . չէ կարող հայրենիք
գառնալ , չէ կարող իւր երկրորդ կին
թողուլ . սուրին և կրակին մէջ տեղն
է : Օր մը մի նամակ ի ձեռնին ինձ
կուգայ . բաց , կարգա՛ւ , տեսնեմք թէ
ի՞նչ կը գրեն հայրենիքէն , կըսէ .
կը բանամ նամակը . ինչ կուգէ որ
գրեն . պարզ հայ գիւղացւոյ լեզուով ,
բայց ամեն մէկ բառը մէկ մէկ անշիջ
հուր է , կ'աղաղակէ ալ սոսկալի . « Ա՛յ ,
դու մոռցեր ես քու հայրենիք , քու
մայր , քու ընտանիք , քու զաւակ-
ներ . քո Ս. հաւատք այդպէս կու-
սուցանեն քեզ , դու Աստուծոյ չե՞ս
երկնչիր , թէ Աստուծոյ ալ մոռցեր
ես . ինչո՞ւ չես դառնար քո մօր գրկի ,

Իսկ միւսում ոսկուց մի սուր պատեանում ,
Տեսիլը կանգնեց գէ՛մ առ յանդիման ,
Ինձ ոտքից ցըգլուկ զըննելով տըրտում ...
Ես զարհուրանքով նայում եմ կուսին —
Այն իմաստալից , խորունկ աչքերին .
Սառը քրտինքով քրտնեցի , կարծես ,
Մի պաղ-պաղ քամի անցկացաւ մէջքէս ...

— « Մօտեցի՛ր ինձի , ո՛վ դու պատանի » —
Ասաց , վերջապէս , նա ծայրով հոգնած ,
« Ե՛կ , մի՛ երկնչիր . քո Հայաստանի —
« Գո մօր հոգին եմ — այնքա՛ն տառապած :
« Հինգ դար է արդէն , որ նա փախճանեց
« Եւ ինձ Անիում մընալ վրձնակեց ... »
« Այս սուր ու թագը վերջին րոպէյում
« Նա ինձ պատուիրեց թագցնել տաճարում :
« Սեւ շորեր հագայ , հեռացայ Անին ,
« Երկինք համբառնալ չէի կ'ամենում ... »
« Ես յոյս ունէի , որ Հայու ցաւին
« Մի օր կը լինի վերջ ու դադարում :
« Բայց իմ յոյսերս չիրագործեցան ... »
« Աւերած մընայ դարձեալ Հայաստան ... »
« Հայերը փախան օտար երկիրներ
« Եւ դարձան ըստրուկ , չըլու ծառաներ :
« Նոքր , խայտառակ չըլլա՞ն կըրելով ,
« Մոռացան իրենց ծագումը բնակին ... »
« Օտար ազգերի հետ ձուլուելով ,
« Չը գիտեն , ո՞ւր է իրենց հայրենին ... »
« Ե՛կ , ի՞նչ եմ խօսում երկար ու բարակ .
« Գու ինքզե՛ք ինձինց լաւ ես իմանում —
« Հայը դարձել ծաղըր ու ծանակ
« Եւ անխօս քրտնաւ օտարի ձեռքում ... »
« Մայր-Հայաստանը մեռնելիս կ'ուրեց

քո ընտանեաց ծոց : » Սէքերս լեց-
ուեցան , ա՛լ չկրցի շարունակել նա-
մակը . կուլար նա , արիւն կը հոսէր
սրտէս . հարցուց ինձ թէ ի՞նչ պարտ-
էր ընել , միակ պատասխան մ'ուներ
իրեն տալու . « Դարձի՛ր հայրենիք » ,
ըսի — Քիւրտը գիւրաւ չի մոռնար իր
թշնամին և ինչ ընեմ՝ այստեղի կինս ,
ըսաւ . — Լուռ մնացի դի չէի կարող
մանրամասնութեանց մտնել :

Տեսէ՛ք թէ թուրք կառավարու-
թեան լուծը ինչ տեսակ անբարոյա-
կաններ և թշուառներ կը գոյացունէ
ի մեզ մեր անբաղդ հայրենակիցներէն .
պանդխտը հայրենիքէն մեկնելէ յե-
տոյ այլ եւս կ'սրտուած է և նա խա-
բերային մէկուն փոխ արուած ստա-
կէն աւելի վստահելի չէ , ըսա իս , շատ
անգամ . ա՛յն , ի՞նչ լուծ՝ , մարդ մեր
պանդխտ հայրենակցաց քաշած
տառապանաց և իրենց ապրուստին
ականատես լինելու է որ ինձ պէս
զգայ և գիտնայ թուրքաց կողպախի
կառավարութեան հայութեան հա-
սուցած վնասները : Ծառ պանդխտ
հայրենակիցներու հանդիպած եմ որ
կըսեն . Տուէ՛ք մեզի զէնք , ալ բաւ
է , չենք կրնար համբերել , եղբայր ,
մենք հոս պանդխտ , բերաւան , մեր
ընտանիք հայրենեաց մէջ թշուառ ,
մինչեւ ե՛րբ համբերենք , ինչո՞ւ մեր
այսներս ստակ չեն տար մեզ , զէնք չեն
տար մեզ որ գոնէ մեր վրէժ լուծելով
մեռնինք . Հայաստանցին մեռցունել
ալ գիտէ , մեռնիլ ալ գիտէ , բայց
պէտք է օգնէք մեզ . մենք ոյժ ու-
նինք , բայց ստակ չունինք : Պուլ-
կարիոյ և Ռուսմանիոյ նաւահանգիստ
քաղաքներուն մէջ հաղարաւոր պան-
դխտ և թշուառ հայրենակիցներ
ունինք որ այսպէս կը խօսին . անց-
եալ օրը մի պանդխտ հայրենակից
ինձ կը հարցունէր թէ՛ արդեօք ե՛րբ

« Այս սուր ու թագը մեր նոր սերնդին ,
« Իր մահուան ոխը առնել պատուիրեց
« Նոր մըտքով սընած պատանիներին ... »
« Այդ նոր սերունդը — մեր յոյս , ապագէն —
« Թող շուտ թօթափի հընդութեան փոշին .
« Մի նոր ասպարէզ , մի նոր տեսարան
« Թող բացէ առաջ աշխարհիս համայն ... »
« Այդ ասպարիզում նոր հարսի նըման
« Պըճնազարդ տեսնել՝ ՄԱՆՈՒԿ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ,

« Ուր ազատութեան դրօշակ ծածանի՛ ,
« Ուր սուրը հանած պատեանից լինի՛ : ... »
« Ուր պըսակներով նոր գրականութիւն ,
« Հայ օրիորդի ձեռքերով հիւսած ,
« Եւ բաճը ձեռքին , հրացանը միւսում
« Գեղընկը տեսնելի գութանին յենած : ... »
« Ա՛յ , յանձնի՛ր սոցա մեր նոր սերնդին
« Եւ , հաւաքելով , ստա՛ւ ամենքին ,
« Որ նոքա են մեր նեցուկը վերջին ,
« Որ նոքա պիտի մօր ոխը առնեն : ... »
« Թող քաջութեամբ միշտ առաջ ընթա-
նան —

« Թշնամու անից չիցէ՛ վախճան
« Եւ աչքի առաջ ունենան միայն ,
« Որ ազատ դարձնել պէտք է՝ Հայաստան :
« Նորա սեւ շորը , ամուր շըղթներ —
« Բոլորը այրել և անփախ ջարդել : ... »
« Այս թագը գըլթին նորա պըսակն է՛ ,
« Բարբարոս Տաճկից անկախ հընչակն է՛ : ... »
« Թող մայրն անիծէ՛ այն վախկոտ որդուն
« Որ պատեալովս սարսուռ է , փախչում
« Եւ օրհնէ՛ միայն անվեհեր աղուն
« Որ կեանքը զո՛ւ է հայրենուն բերում :

« Հայոց Հայրենասիրական Միութիւ-
նը » յեղափոխական դրօշակը պիտի
պարզէ , եղբայր , կըսէր , մենք ա՛լ
յոյսերնիս աղաներէն կտրեցինք . Հայ
աղաներն մէկ մէկ թուրքեր են , գոնէ
ընկերութիւնները մեզի օգնէին առ
Քիւրդերէն մեր վրէժը լուծելու :
Խեղճ մարդ , չգիտեմ թէ ընկերու-
թիւններն ալ հայ աղաներու օգնու-
թեան կարօտ են մնացեր . այո՛ , ա-
յո՛ , ամբողջ Հայաստանի ժողովուրդը
մէկ մէկ առկածներ են , բայց աղ-
քատութեան գառազդին մէջ բան-
տարկուած . հա՛յ հարուստներ , կու-
արտեցէք ձեր գիղած գանձերով
այդ խեղճերուն գառազդի դուռը ,
տեսէ՛ք թէ այդ թշուառ ժողովուր-
դը ինչե՛ր կարող է ընել . մինչդեռ
այժմ աւազակ Քուրդերն իւր ապ-
րուստը կը յափշտակեն , իւր կինը կը
բռնաբարեն , թուրք կառավարու-
թիւնն ալ յափշտակի՛ հարկահաւաք-
ներու լեզուններովը ամեն օր զանոնք
կը հարստահարէ և վերջապէս ամեն
տեսակ չարչարանաց չի հանդուրժե-
լով՝ կըրտապալի պանդխտը օտար
աշխարհ , ստակ չահելով հայրենիք
դառնալու և հոն հանգիստ կեանք
վարելու յուսով . բայց քանի՛ հատ
տեսած էք պանդխտ Հայաստանցի
հարստանալով հայրենիք դարձած .
եթէ երկար տարիներ պանդխտու-
թեամբ տառապելէ յետոյ , մի քանի
օսկի շահելով հայրենիք դարձողներ
ալ գտնուին , զանոնք ալ աւազակներ
ծաւթան կը կողպտեն և իրենք ալ
առողջ վիճակի մէջ հայրենիքէն հե-
ռացած ու տկար և հիւանդոտ վի-
ճակի մէջ վերագործած կը լինին :

Կ. Պօլիս , Բէօսթէնէն , Սուլինա ,
Կալայ , Իպրայիլ , Ճիւրճէվա , և զը-
րեթէ Պաւլարիոյ և Ռուսմանիոյ ամեն
նաւահանգիստները աշխատող մեր

« Թող հայ աղջիկը միայն կըտրիչին
« Խոստանայ՝ սիրել սիրով կաթողին ... »
« Թող համբոյր տալով յորդարէ՛ նորան —
« Գընա՛լ , ազատել ըստրուկ Հայաստան :
« Թող չենէ՛ Հայը դաշտից ամօթով ,
« Դեռ չըթօթափած լըծի ծանրութիւն ... »
« Հայ բանաստեղծը մայրենի երգով
« Թող նորա սըրտին շընչէ՛ քաջութիւն :
« Միաբան հոգեւով , ձեռք ձեռքի տըրած
« Թող քըջեն թիւրքին Հայու սահմանից
« Առանց գըթութեան երկրի երեսից :
« Եւ այսպէս ստեղծեն թող նոր Հայաս-
տան —

« Առողջ և ուժեղ մանուկ-Հայաստան ... »
« Եւ վերջ տան անվերջ այս տառապալներս —
« Իմ թափառական , անմարմին կեան-
քիս : ... »

« Սա բաւական է՛ , ով դու պատանի՛ ,
« Տա՛ր պատուէրներս մեր նոր սերնդին
« Եւ ասա՛ , հոգին Մայր-Հայաստանի
« Ձեզ է սպասում , ձեր նոր շարժումին : ... »
« Ողբունի՛ր նոյա և չը մոռնա՛ս
« Յայտնել , որ իրենց հետը կը լինիմ ... »
« Գէ՛հ , զընա՛ս բարեւ — աղուակ երթա՛ս ... »
« Արե՛ւ , ճակատէ՛ք մի համարյա քաղեմ : ... »
Լուռ ու պապանձած մօտեցայ նորան ...
Բայց , աւա՛ղ , բացայ աչքերս քընդ ...
Եւ հարցնում էի — « Արդ երա՞ջ էր այն » ...
— « Ո՛չ » — խօսեց յանկարծ իմ սիրտը
խորքից :

(1) Ամերիկեան հայ դպրժականութիւնը կը կազմեն մեծ մասամբ խարերորդ-ցիներ և ապա Տիգրանահերտոցիներ : Հա-յաստանի մնացեալ քաղաքներէն կամ գաւառներէն այնտեղ քիչ դպրժական-ներ կան :

Եւան Երկաթուղու արտադրութեան գնաց-
քով Թիֆլիս ժամանեց Պարսից Շահի
ամուսինը: Երկաթուղու կայարանում
խուռն բազմութեան հետ դիմաւորեցին
Շահի կնոջը՝ կառավարչուհի-
տի օգնական գեներալ Շերեմետով
և ոստիկանապետի տեղապահ Սոկո-
լովի: Շահի ամուսինը ոսկու և
գոհարների մէջ բոլորովին ծածկված,
գուրս եկաւ վագոնից, թուրք տիկ-
նոջ պէս չքեղ կերպով հանգնեցաւ:
Շերեմետովի ու Սոկոլովի ձեռքը
սեղմելուց և նրանց բարեւելուց յե-
տոյ, մտաւ կայարանի թաղաւորա-
կան դահլիճը, ուր մի քառորդ ժամ
հանգստանալուց յետոյ, շահի ամու-
սինը իր սկիտային պատկանող մի այլ
տիկնոջ հետ նստեց ծածկած կառքի
մէջ և մի խումբ կողակների, Թիֆ-
լիսի Պարսից հիւպատոսի և բարձրա-
գիր անձանց ուղեկցութեամբ՝ գնաց
գէտի Պարսից հիւպատոսարանը, ուր
և իջեւանեց: Այնքան դրեան տալու
մօտ նրան դիմաւորեցին Թիֆլիսի
համբարները՝ իրանց դրօշակներով:
Ապրիլի 4ին, ճանապարհորդ տիկինը
արդէն ուղեւորից երկաթուղով դէ-
պի արտասահման:

— Պարսից Շահի կինը, որ այս օ-
րերս Թիֆլիսով անցաւ գէտի Եւրո-
պա, ինչպէս գրում են տեղական
ուսու լրագիրներն Թէհրանից, աչ-
քերի հիւանդութիւն ունի և արտա-
սահման է գնում բժշկվելու համար:
Շահը, որ եւրոպական արտաքին ձե-
ւերի սիրող է, պատուիրել է իր կը-
նոջը Եւրոպայում հաղնվել եւրոպա-
կան ձեւով, որպէս զի իր արեւելեան
արտաքինով հասարակութեան ու-
շագրութիւնը չը գրաւի:

ԼԵՀԱՅԻ ԱՄՍԱԶՈՆՆԵՐ

Վիեննայէն կը հեռագրեն ապրիլ
13 թուով. «Լեհական լրագիր մը կը
հաւաստէ որ Լեհացի երեք օրիորդ-
ներ կայսերական զինուորական գիւա-
նին ծրագիր մը ներկայեք են կին կա-
մաւորներէ ամազներէ վաշտ մը կազ-
մելու համար, որի մէջ պիտի մտնեն
բոլոր այն առողջ կազմուածքով օ-
րիորդներ որոնք ամուսնութենէն հը-
րաժարած են: Ասանք կոչուած ոյ-
ժեր են, կը գրեն այդ օրիորդներ,
զորս պէտք է հայրենիքի պաշտպա-
նութեան օգտին գործածել:»

Այս օրիորդական զինուորագրու-
թիւնը սահմանափակ պէտք է լինի,
որովհետեւ իւրաքանչիւր ամազն
պարտաւոր է ինք հոգալ իր ձիւ և
համազգեստի ծախքերն:

Այս առաջին անգամ չէ որ Լեհ
կնիկներ զինուորական համազգեստ
պիտի կրեն. 1830ին ալ երբ իրենց
երկիր ազատութեան համար կը պա-
տերազմէր, իրենք շուրջ մը կազմե-
ցին և շատ անգամ կուսեցան Ռուս-
ներէ դէմ:»

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՏՐՈՒԿ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն ապրիլ
27ին. ժամանակէ մ'ի վեր երկու ան-

ձեր Սէնթ Օկլիֆէն քաղաքի մէջ
բանտը ձգուած էին, գնդապետ Պը-
րուքսի և իւր կնոջ վրայ սպանութեան
փորձեր ըրած լինելու առաջադրու-
թեամբ:

Երէկ, ժամ 8ի առեւ, ժողովրդի
մեծ բազմութիւն մը զինուած՝ բան-
տին դուռը պաշարեց և սպանացաւ
մինչեւ իսկ բանտը տինամիդով օդը
հանել եթէ բանտապահը իրենց չը
յանձնէր երկու շարագործներն, որ
պէս զի անմիջապէս սպաննէին զանոնք:
Վերջապէս բանակցութենէ մ'ետք,
բանտապետը որ գողանապէս կը քա-
ջալերէր այս ժողովրդային շարժումը,
բանտին դուռը բացաւ: Անմիջապէս
բազմութիւնը բանտարկեալներին իւր-
ցիկը վազեց, բացաւ և շուաններ ան-
ցունելով անոնց վիզէն, սկսաւ փո-
ղոցները քաշկըռել զանոնք որք
քանի մը հարկը մէզը անդին այլ եւս
արկնադանգ մնի կտորներ գարձած
էին: Մտագործի մը խանութի առջեւ
հասնելով, ամբողջ որոշեց շուաննե-
րով խանութին դրան առջեւ կախել
զանոնք ծախու միտերին տեղ: Չա-
րագործներն կախուելոյն այնտեղ և
իրենց օրհասի վերջին րոպէներն մէջ
իսկ չէին գողցեր ստրով զարնելէ ի-
րենց մօտեցողներին: Քիչ վերջ ոստի-
կանութիւնը վրայ հասաւ, բայց զա-
նոնք արդէն մեռած գտաւ: Ոչ ոք
ձերբակալուեցաւ. ամեն ոք գոհ կե-
րեւէր արգարութեան այս կարուկ
գործադրութենէն:

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Հետեւեալ գիրքերն կարելի է
ստանալ Արմենիայի խմբագրատունէն,
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով
և փոստի ծախքը խմբագրատունէն
վճարուելով:

Արժէքը կանխիկ չվճարուած՝ գիրք
դրուելը:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Ա. ՀԱՅ ԴԻԻՅԱԶՆՈՒՂԻ ՄԸ (սպառած):
Բ. ՀԱՅ ԳԻԻՂԱՅԻ (սպառած):

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԽՐԱՍԵԼԻ (Հայաստանի
ազատութեան ցանկացող մի Հայի
մաղթանքներն և մտածումներն են
Սաղմոսի ոտով գրուած). 40 սնթմ:

Դ. ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼՂԱՐԻՈՅ ԵՒ
ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼՂԱՐ ԱՊՍԱՄ-
ԲԱՊԵՏԱՅ (Պաղար աղբին իւր աղա-
տութիւն ձեռք բերելու համար մէկ
դարէ ի վեր արած ջանքերի խիստ
հետաքրքրաշարժ նկարագրութիւնն
է): 1 ֆր. 50 սնթմ:

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՄՈՒՆԵՐԸ. —
(Հայաստանցիների թշուառութեան
գլխաւոր աղբիւրներէն մին եղող պան-
դըխութիւնը մեր աղգային նոր-
ընտիր վիպասանի գրչին նիւթ եղած
է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒՄՈՒՆԵՐԸ անուն
վէպին մէջ, Իրական կեանքէ առ-
նուած այդ վէպ որ մաս առ մաս
կը հրատարակուէր Արմենիայի մէջ, ա-
ռանձին տեսարկով ևս հրատարակ-
ուած է այժմ և կը ծախուի Մեծ.

Հեղինակին Պարոն Մկրտիչ Թիւթիւն-
ճիւղի մօտ, ինչպէս նաեւ Ար-
մենիայի խմբագրատունը):

1 ֆր. 20 սնթմ
Զ. ԴԱՄԱՌ ԳԱԹԻՊԱ—ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենն աւարտե-
լան. (Մեծանուն հայ բանաստեղծին
վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր
ուսանաւորներէն 3ը՝ որոնք իւր (Բա-
նաստեղծութիւններ)ի հաւաքածոյին
մէջ չեն գտնուիր, առանձին տես-
րակով հրատարակուած են): Այս
տեսարկէ որի շահը բարեգործական
մի նպատակի յատկացած է, 50 հա-
տը մէկ անգամէն գնողին կը տրուի
50 հատը 2 ֆրանգ 50 սնթմի, որ
ըսել է հատը 5 սնթմի կամ 10 փա-
րա թըքական:

Հատով կը ծախուի 0.10 սնթմ:

Հայոց Հայրենասիրական Միութեան
և Հրատարակութեան

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

«Հայրենասիրական Միութեան»

հրատարակած այս վարդապետարանի
մէջ համառօտ կերպով բացատրուած
է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ
ինչ իր ձեռք պէտք է ունենայ և ինչ
պարտքեր ունի կատարելու:

Գինն է 20 սնթմի և կը ծախուի
Արմենիայի խմբագրատունը: Մէկ ան-
գամէն 20 օրինակ գնողը կը վճարէ 3
ֆրանգ և 50 սնթմի միայն, փո-
խանակ 4 ֆրանգի: Փոստի ծախքը
կը վճարուի «Հայրենասիրական Միու-
թեան» կողմէն:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ
Ե

ԼԻՆՁԻ ՕՐԷՆԻԲԸ
ՏԱՃԿԱԶԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

(Պատկեր մօտիկ ապագայից)

ՊՐԵՑ Մ. Պ.

(Այս տ. . . մէջ ցոյց կը տրը-
տուի թէ բռնաւորների և աղգա-
մանիչ Հայերի պատաստանը ինչպէս
պէտք է տեսնուի այնպիսի երկրների
մէջ ուր օրինաւոր և արդարադատ կա-
ռավարութիւն չկայ):

Մէկ օրինակ գինն է 20 սնթմի.
20 օրինակը 3 ֆրանգ և 50 սնթմի:
Փոստի ծախքը կը վճարուի Արմենիայի
խմբագրատունէն:

ԾԱՆՈՒ ԳԻՐԲԵՐ

—Հայաստանի աշխարհայայց քա-
ռելը ըստ նախնի աշխարհագրաց,
փորագրուած վեներիկ, 92 հարիւ-
րորդ ամէթը լայն և 70 հարիւրորդ ա-
մէթը երկայն հաստ թղթի վրայ, 4 ֆր.

Սխառան (Հին և Նոր Կիլիկիա) աշ-
խարհայայց քարտէզը, փորագրուած
վեներիկ 1883ին, 77 հարիւրորդ ա-
մէթը լայն և 51 հարիւրորդ ամէթը եր-
կայն թղթի վրայ: 2 ֆր.

Ս. Հախումեան. ՄԱՆԻԿ (Մի ժա-
մանակից վէպ է որ կը պատկերա-
ցունէ աղգեցիկ և աղգաւոր աղանքի
ոմանց իրենց կոկորդն անցունելը ու-
սումնարանների և եկեղեցիների փո-
ղերն և բարերարութեան գիմակի տակ
զղուելի շարագործութիւններ անե-
լը): Գինն է 1 ֆրանգ և 40 սնթմի:

Բ. Յ. Վարդուհեանց. ԴԱՅԼԱՅԼԻԿ
Դրուագ Ա. (Հեղինակին յատուկ ոճն
եղող ճարտար բանահիւստութեամբ և
գրաբար լեզուով գրուած ստանաւոր-
ներ են (Ստուծոյ արարչագործու-
թեան հրաշալիքներն պատմող): Գինն
է 75 սնթմի:

Ա. Մ. ԲԱԻՇԵԱՆՅԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐ

ՄԱՐՍԵՅԼ, Պօլօ փողոց թիւ 18

Պատիւ ունի ծանուցանելու որ կը
կատարէ յանձնարարութիւններ փու-
րով և խնամով:

Պատրաստ է նաեւ տալու ամեն
գիւրութիւններ և տեղեկութիւններ
Մարսէյէն անցնող ճանապարհներու և
գաղթականներու որոնք յաճախ վը-
նաներ կը կրեն հրեայ, յայն, արաբ և
անհմուտ միջնորդներու ձեռքէն:

Ամերիկա գաղթող հայրենակիցնե-
րը մասնաւորապէս կրնան օգտուի իր-
մէն:

Ամերիկայի վրայ ստակի փոխանա-
կութեան գիւրութիւն:

UN MONSIEUR de 30 ans, très ins-
truit, bien au cou-
rant du commerce, caisse, comptabilité, cor-
respondances française, allemande, italienne.
demande emploi, pour quelques heures par
jour. Recommandé par l'administration du
journal. S'adresser au journal l'Arménia, rue
Vacon, 50.

ՏԵՍԻՐ ՄՕՐՍ ԵՒ ԸՆԿ.
ՍԵՂԱՆԱՌՈՐԲ

426 Մէյն, Փիլգրիմ փողոցի անկիւնը
ՈՒՍՔԸՐ (Worcester Mass.

U. S. America)

Սոյն գրամատան գիմով Հայեր՝ Կ.
Պօլոյ և Բարբերդի մէջ անգլիական և
գաղղիական ոսկիով վճարելի փոխա-
նակաղ իր կրնան ստանալ յոյժ շահաւոր
պայմաններով:

Փորձեցէք և գոհ պիտի ըլլաք:

ՀԱՅ ՊԱՏՈՒԹԻՒՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԵԼԸ

1878ին Պէրլին գնացած հայ պատ-
ուիրակութեան պատկերը՝ գեղեցիկ
թղթի վրայ առնուած և պատուի-
րակներին սնուններն հայերէն և ֆը-
րանսերէն տառերով միանգամայն տը-
պագրուած, կը ծախուի Արմենիայի
խմբագրատունը, Գինն է 1 ֆրանգ,
փոստի ծախքն խմբագրատունէն վը-
ճարուելով:

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐԹՈՒՆԳԱԼԵԱՆ
Le Gérant: FÉLIX ENFFANTIN.

ՄԱՐՍԵՅԼ

Հայերն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie du Midi, M. SCHICKLE
rue Vacon 50.